

PLAN FOR SUSTAINABLE ECOTOURISM DEVELOPMENT OF BLACK HAWK FIELD IN TUNG YAI, PAK PHLI, NAKHON NAYOK

Manuscript Submission Date: 2021, August 2

Article Editing Date: 2021, October 14

Article Accepted Date: 2021, November 30

Jutatip Junead*

Patarapong Kroeksakul**

Arin Ngamniyom**

Kun silprasit**

Unchan Tuntates*

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) study and analyze the diversity of natural resources of Black Hawk Field in Tung Yai, Pak Phli, Nakhon Nayok, 2) study the potential and preparedness of Black Hawk Field in terms of ecotourism, and 3) plan for sustainable ecotourism development of Black Hawk Field. This was a qualitative research. Five theoretical concepts including concept of biodiversity, concept of ecotourism, concept of participation, and development planning concept as theoretical frameworks, were used. The research field was Tung Yai, Pak Phli, Nakhon Nayok (Thailand), and the samples of the key informants were divided into 4 groups. Additionally, 25 key informants were selected. Besides, research tools were in-depth interview, evaluation form of sustainable ecotourism development as to systematic and sustainable management of natural resource or environment, and natural resource diversity analysis. Moreover, the researchers relied on content analysis followed by descriptive narratives. According to the survey results of diversity in natural resources in the field, it was found that there were 38 species of birds, classified as 14 species of water fowl, 2 species of hawks, 2 species of kingfisher, 1 species of lace-eating bird (Coppersmith barbet), 1 species of vulture, 2 species of swallow, 2 species of doves, and 14 species of birds eating insects-fish. It was also found that the values of Diversity index was 3.05 whereas Shannon evenness was 0.87. As for diversity of plant species, there were 9 species of grasses, 4 species of cover crops, 3 species of floating plants, 6 species of submerged plants, and 20 species of Eriocaulaceae, seaweed, and perennial plants with Diversity index at 2.68 and Shannon evenness at 0.75. What's more, the study results of the potential and preparedness of Black Hawk Field in Tung Yai, Pak Phli in the dimension of ecotourism, according to evaluation form of sustainable environment, showed 3.46 evaluation scores of the fourth aspect as systematic and sustainable management of natural resource and environment (D) from total score 4, which was classified as excellent level. In the meantime, as for the final stage as the process of participation from the stakeholders in the certain area, the researchers planed for sustainable ecotourism development of the community of Black Hawk Field in Tung Yai, Pak Phli, Nakhon Nayok, which resulted in the vision as "Distinctive ecotourism site of Black Hawk Field, Pak Phli, the model of sustainable agricultural community at global level" with 4 strategies. They were composed of 1) sustainable ecotourism development for environmental conservation, 2) sustainable ecotourism development for local economy and income distribution to community, 3) sustainable ecotourism development acting as the model of social development with integration, and 4) sustainable ecotourism development for cultivating consciousness of cultural conservation and mental development.

Keywords: Tourism development plan, Ecotourism, Sustainable, Black Hawk Field, Tung Yai Pak Phli.

* Lecturer of Tourism, Faculty of Environmental Culture and Ecotourism, Srinakharinwirot University

** Lecturer of Environmental, Faculty of Environmental Culture and Ecotourism, Srinakharinwirot University

Corresponding author. e-Mail: patarapong@g.swu.ac.th

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ของพื้นที่ดงเหี้ยวดำทุ่งใหญ่ปากพลี จังหวัดนครนายก

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ: 2 สิงหาคม 2564

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 14 ตุลาคม 2564

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 30 พฤศจิกายน 2564

จุฑาธิปต์ จันเอียด*

ภัทรพงษ์ เกริกสกุล**

อรินทม์ งามนิยม**

กัญจน์ ศิลป์ประสิทธิ์**

อัญชัญ ตั้จเทศ*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษา และวิเคราะห์ความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติของพื้นที่ดงเหี้ยวดำทุ่งใหญ่ปากพลี จังหวัดนครนายก 2) เพื่อศึกษาศักยภาพความพร้อมของพื้นที่ดงเหี้ยวดำทุ่งใหญ่ปากพลีในมิติของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ 3) เพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนดงเหี้ยวดำทุ่งใหญ่ปากพลี จังหวัดนครนายก รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และทฤษฎีที่ผู้วิจัยเลือกใช้มี 5 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดความหลากหลายทางชีวภาพ แนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวคิดด้านการมีส่วนร่วม และแนวคิดด้านการวางแผนพัฒนา เป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ ทุ่งใหญ่ปากพลี จังหวัดนครนายก (ประเทศไทย) กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจาก 4 กลุ่ม โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมจำนวน 25 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบประเมินเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และแบบวิเคราะห์ความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนาผลการสำรวจ ความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติ ในพื้นที่ จากการศึกษา พบว่า มีนก 38 ชนิด จำแนกเป็นนกน้ำ 14 ชนิด เหยี่ยว 2 ชนิด นกกระเต็น 2 ชนิด กลุ่มนกกินลูกไม้ 1 ชนิด (นกตีทอง) กลุ่มนกกินซาก 1 ชนิด กลุ่มนกนางแอ่น 2 ชนิด นกเขา 2 ชนิด และนกกินแมลง-กินปลาเล็กอีก 14 ชนิด ค่าโดยค่า Diversity index ของนก เท่ากับ 3.05 ค่าความสม่ำเสมอเท่ากับ 0.87 สำหรับความหลากหลายพันธุ์ไม้พบกลุ่มหญ้า 9 ชนิด พืชคลุมดิน 4 ชนิด พืชพุ่มน้ำ 3 ชนิด พืชใต้น้ำ 6 ชนิด สาหร่ายหัวไม้ขีด สาหร่ายพุง พืชยืนต้น 20 ชนิด ค่าดัชนีความหลากหลายอยู่ที่ระดับ 2.68 และค่าดัชนีความสม่ำเสมอ 0.75 ผลการศึกษาศักยภาพความพร้อมของพื้นที่ดงเหี้ยวดำทุ่งใหญ่ปากพลีในมิติของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการประเมินตามเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ผลคะแนนการประเมิน ในด้านที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน (D) จากคะแนนเต็ม 4 คะแนน ได้ 3.46 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับ ดีเยี่ยม ขั้นตอนสุดท้ายกระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ร่วมกับคณะผู้วิจัยจึงได้พัฒนาแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนดงเหี้ยวดำทุ่งใหญ่ปากพลี จังหวัดนครนายก ซึ่งได้ วิสัยทัศน์ คือ “ดินแดนทุ่งเหี้ยวดำทุ่งใหญ่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดดเด่น ต้นแบบชุมชนเกษตรยั่งยืนในระดับสากล” มีทั้งหมด 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและกระจายรายได้สู่ชุมชน 3) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนเพื่อเป็นต้นแบบพัฒนาสังคมแบบบูรณาการ และ 4) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนเพื่อปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและพัฒนาจิตใจ

คำสำคัญ: แผนพัฒนาการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, ยั่งยืน, ดงเหี้ยวดำ, ทุ่งใหญ่ปากพลี

* อาจารย์ประจำ สาขาท่องเที่ยว คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** อาจารย์ประจำ สาขาสิ่งแวดล้อม คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Corresponding author. e-Mail: patarapong@swu.ac.th

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และมีชุมชนทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวจำนวนมาก เนื่องจากแต่ละภูมิภาคของประเทศมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลาย ทั้งภูเขา ทะเล ฯลฯ ดังนั้นประเทศไทยควรพลิกวิกฤต COVID-19 ให้เป็นโอกาสในการปรับเปลี่ยนและยกเครื่องกลยุทธ์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยปรับเปลี่ยนจากการท่องเที่ยวแบบที่เน้นการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ (quality tourism) เช่น การท่องเที่ยวสีเขียว (green tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (eco tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและเกิดความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ควรบูรณาการการทำงานร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม (ประมณฑ์ กาญจนพิมลกุล และกรรณิการ์ ธรรมพานิชวงศ์, ออนไลน์, 2564)

ทั้งนี้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการและเชื่อมโยงกันระหว่าง ความหลากหลายทางชีวภาพ บุคคลในพื้นที่และ/หรือท้องถิ่น จึงมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาบุคลากร อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรพันธุกรรมพืชและทรัพยากรให้เกิดประโยชน์กับมหาชนชาวไทย (สำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ออนไลน์, ม.ป.ป.) ซึ่ง 1 ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญของโลก และมีที่ตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ดงเหยี่ยวดำ หุบใหญ่ปากพลี ตำบลท่าเรือ อำเภopakพลี จังหวัดนครนายก เป็นปัจจัยเชิงพื้นที่พื้นที่ที่มีความพร้อมใกล้กรุงเทพมหานคร และมีความเหมาะสมในการผลักดันเพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตอบความต้องการของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวยุคใหม่ของประเทศไทย (ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว (ททท.), ออนไลน์, ม.ป.ป.)

ดงเหยี่ยวดำ หุบใหญ่ปากพลี ตำบลท่าเรือ อำเภopakพลี จังหวัดนครนายก ถือเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญภายในท้องถิ่น พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญเป็นถิ่นอาศัยของนกต่างถิ่น รวมถึงเหยี่ยวดำที่เป็นสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ของนกต่างถิ่นและเหยี่ยวดำ ซึ่งพื้นที่ดงเหยี่ยวดำหุบใหญ่ปากพลี มีเหยี่ยวดำและนกอพยพต่างถิ่นนานาชนิดเดินทางมาใช้พื้นที่ดงเหยี่ยวดำหุบใหญ่ปากพลีเป็น habitat ชั่วคราว มีลักษณะเป็นที่ชุ่มน้ำ มีน้ำขังตลอดปี บริเวณโดยรอบทำนาปลูกข้าว และเลือกมาพักอาศัย ทาอาหาร ขยายเผ่าพันธุ์ โดยจะพบช่วงเวลาต้นฤดูหนาวประมาณเดือนตุลาคม จากการสังเกตและประมาณการจำนวนของเหยี่ยวดำ พบว่ามีการอพยพเพิ่มมากขึ้นทุก ๆ ปี สำหรับปีนี้ก็น่าจะประมาณ 60,000 ตัว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานนครนายก, ออนไลน์, ม.ป.ป.) ดังนั้นโดยสภาพของระบบนิเวศดังกล่าวส่งผลให้คณะวิจัยมีข้อคำถามวิจัยว่า “พื้นที่ดังกล่าวนี้มีทรัพยากรธรรมชาติอะไรจึงทำให้นกเหยี่ยวดำมีความหลากหลายของสัตว์ในพื้นที่อย่างไรบ้าง มีลักษณะทางนิเวศวิทยาใกล้เคียงกับทวีปแอฟริกาอย่างไรบ้าง และมีกิจกรรมอะไรในรอบปีของพื้นที่ดังกล่าวที่จะส่งผลต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพดังกล่าวนี้” โดยคำถามดังกล่าวเป็นชุดข้อมูลความรู้ และวิเคราะห์ถึงความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ นอกจากนี้ภายในโครงการยังมุ่งเป้าสร้าง “แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของพื้นที่ดงเหยี่ยวดำหุบใหญ่ปากพลี จังหวัดนครนายก” โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่แผนการอนุรักษ์ทรัพยากร

ธรรมชาติและความสะดวกหลายทางชีวภาพได้อย่างยั่งยืนภายใต้ฐานคิดที่ว่า “ฐานทรัพยากร ธรรมชาติ ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อนำมาสู่กระบวนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน”

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษา และวิเคราะห์ความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติของพื้นที่ดงเหี่ยวคำฟุ้งใหญ่ ปากพลี จังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษาศักยภาพความพร้อมของพื้นที่ดงเหี่ยวคำฟุ้งใหญ่ปากพลี ในมิติของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. เพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนดงเหี่ยวปากพลี จังหวัดนครนายก

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ ดงเหี่ยวคำฟุ้งใหญ่ปากพลี จังหวัดนครนายก โดยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กระบวนการวิจัยทางวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม เพื่อศึกษา และวิเคราะห์ความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติของพื้นที่ดงเหี่ยวคำฟุ้งใหญ่ปากพลี จังหวัดนครนายก

การศึกษาความหลากหลายชนิดของนก

1. การเก็บข้อมูลชนิดนก

ทำการสำรวจตั้งแต่เดือนสิงหาคม - พฤศจิกายน ทำการเดินสำรวจตามเส้นทางรอบดงเหี่ยว ตั้งแต่เวลา 08.00 - 15.00 น. โดยใช้กล้องส่องทางไกล ทำการบันทึกภาพและจดบันทึกนับครั้งที่ปรากฏชนิดนก ทุกเดือน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล

2.1 ความหลากหลายของชนิด (species diversity) ทำการจำแนกชนิดตามหลัก ทางอนุกรมวิธาน โดยอาศัยลักษณะทางสัณฐานวิทยาในการจำแนกตามหลักทางอนุกรมวิธานโดยอาศัยลักษณะทางสัณฐานวิทยาพิจารณาตามคู่มือดูนก นกเมืองไทย A Guide to the Bird of Thailand (จารุจินต์ นภีตะภักดิ์, กานต์ เลชะกุล และวัชรเสถียรสมบัติ, 2555) โดยแยกออกเป็น ชื่อสามัญ (common name) ชื่อวิทยาศาสตร์ (scientific name) พฤติกรรม (behavior) และสถานที่พบเจอ (location point)

2.2 การประเมินความชุกชุมของชนิดนก (relative abundance) ที่พบใน ดงเหี่ยวคำฟุ้งใหญ่สาธารณประโยชน์ อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก โดยวิธีของ สาลินี ขจรพิสิฐศักดิ์ และศิริวรรณ เอี่ยมประเสริฐ (2558)

2.3 การประเมินดัชนีความหลากหลายทางชนิดของนก (species diversity index) ใน ดงเหี่ยวคำฟุ้งใหญ่สาธารณประโยชน์ อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก นั้นโดยวิธีของ Shannon - Wiener Diversity Index นิธินาถ เจริญโกคราช (2555) และพงศกร ชาวเชียงตุง (2558)

ความหลากหลายทางชีวภาพของพืชบก พืชน้ำและความสัมพันธ์เชิงนิเวศวิทยา

1. ทำแปลงสุ่มเก็บตัวอย่างขนาด 5 x 5 เมตร ตามแนว line intercepted transect โดยรอบพื้นที่ โดยไม่เข้าไปใกล้และรบกวนพื้นที่ที่ นักเหยี่ยว อาศัยอยู่

2. สำนักรวจชนิดและจำนวนพืชคลุมดิน และสำนักรวจชนิด และจำนวนแต่ละชนิด จากแต่ละแหล่งน้ำในพื้นที่ สุ่มเก็บตัวอย่างพรรณไม้ น้ำ บันทึกข้อมูล และถ่ายภาพ

3. วิเคราะห์หาดัชนีความหลากหลายทางชีวภาพ ค่าความหลากหลายของชนิดพันธุ์ (species diversity) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความหลากหลายพืชบกและพืชน้ำแต่ละชนิด และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของชนิดพันธุ์ พืชน้ำและพืชบกกับคุณสมบัติดินและน้ำด้วยโปรแกรมทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงระบบนิเวศ

ขั้นตอนที่ 2 กระบวนการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อศึกษาศักยภาพความพร้อมของพื้นที่ตั้งเหยี่ยวดำทุ่งใหญ่ ปากพลีในมิติของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนทุ่งเหยี่ยว ปากพลี จังหวัดนครนายก โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อชุมชนทุ่งเหยี่ยวปากพลี จังหวัดนครนายก

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) รวมจำนวน 25 ราย โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริง จากตัวแทนความคิดเห็นของทุกภาคส่วนทั้งระดับผู้บริหาร และระดับปฏิบัติการในพื้นที่ ได้แก่ 1) ภาครัฐ ผู้แทนจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ ท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดนครนายก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดนครนายก พัฒนาที่ดินจังหวัดนครนายก สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดนครนายก องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ จำนวน 5 คน 2) ภาคเอกชน ผู้แทนจากผู้ประกอบการท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายก ได้แก่ ร้านอาหาร ผู้ประกอบการร้านขายของที่ระลึก ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการจักรยานในจังหวัดนครนายก จำนวน 5 คน 3) ภาคประชาชน ผู้แทนจากกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชน กลุ่มชาวชุมชนปากพลี กลุ่มเกษตรกรในชุมชน จำนวน 5 คน 4) นักท่องเที่ยว ตัวแทนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวตุนก และนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ทุ่งเหยี่ยวปากพลี จังหวัดนครนายก จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การศึกษาเอกสาร ได้แก่ หนังสือ ตำรา เว็บไซต์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุ่งเหยี่ยวปากพลี จังหวัดนครนายก

2.2 แบบประเมินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน (อพท.)

2.3 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) และประชุมกลุ่มย่อย (focus group) ผู้วิจัยนำผลจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ประกอบไปด้วย ประเด็นคำถามที่สำคัญ ได้แก่ 1) ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นของพื้นที่ 2) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของพื้นที่ 3) การประเมินด้านการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และ 4) การกำหนดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และโครงการ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (field study) โดยมีวิธีการ ได้แก่ การสำรวจ (survey) การสัมภาษณ์ (interview) การสังเกต (observation) และการประชุมกลุ่มย่อย (focus Group) เพื่อระดมสมองเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งได้แก่ ผู้แทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว ทั้งระดับผู้บริหารและระดับปฏิบัติการในพื้นที่ เกี่ยวกับทรัพยากรที่โดดเด่น วิเคราะห์ SWOT Analysis วิเคราะห์ TOWS Matrix กำหนดยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ โครงการ ผลที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อย นำมาอภิปรายร่วมกัน และกำหนดแนวทางสร้างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนทุ่งเหยี่ยวปากพลี จังหวัดนครนายก

4. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือข้อมูล

ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อยและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นข้อมูลที่ต้องตรงกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสนามการวิจัย ดังนั้น ข้อมูลที่ได้จึงมีความสำคัญผู้วิจัยจึงมีวิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลดังนี้

4.1 บันทึกพรรณนาอย่างละเอียดและนำเสนอพรรณนาให้เห็นภาพทุกแง่มุมเป็นข้อมูลส่วนที่เกิดขึ้นจริงตามที่นักวิจัยสังเกต หรือสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลมาเป็นส่วนที่ยังไม่ได้มีการปรุงแต่ง หรือใส่ความคิดเห็นของนักวิจัยลงไป

4.2 ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้ตรวจสอบด้วยตัวเอง (member checks) โดยผู้สัมภาษณ์อ่านข้อมูลสะท้อนกลับประเด็นคำพูด หรือประเด็นของผู้ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกครั้งเพื่อให้เกิดความชัดเจนในประเด็นนั้น ๆ และสอบถามความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า มีประเด็นนอกเหนือจากนี้หรือไม่ทุกครั้งเมื่อจบแต่ละประเด็นเป็นการตรวจสอบว่าประเด็นที่นักวิจัยบันทึกไว้ตรงกับที่ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ข้อมูลหรือไม่ เมื่อได้รับการยอมรับและยืนยันว่าถูกต้องตรงตามความเป็นจริงแล้วก็เป็นกรสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้เป็นอย่างมาก หรือหากมีข้อมูลใดบันทึกไม่ครบถ้วนผู้ให้ข้อมูลหลักก็เพิ่มเติมข้อมูลให้ครบถ้วนในประเด็นนั้น ๆ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล มาทำการตรวจสอบความถูกต้องทั้งหมดแล้วผู้วิจัยได้นำข้อมูลจัดเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1 ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดความสำคัญ จัดกลุ่มของเนื้อหา รวมถึงการวิเคราะห์ จำแนก และสรุปประเด็นสำคัญ (เอี่ยมพร หลินเจริญ, 2554)

5.2 ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งกระทำโดยการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูลในด้านเวลา สถานที่ และบุคคล ที่แตกต่างกันในพื้นที่ทุ่งเหยี่ยวดำ เพื่อพิจารณาว่า ถ้าเก็บข้อมูล

ต่างเวลา ต่างสถานที่ และผู้ให้ข้อมูลต่างคนจะยังได้ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่ หากผลของข้อมูลที่เก็บรวบรวมด้วยวิธีแบบสามเส้าที่ได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง (สุภางค์ จันทวานิช, 2553)

5.3 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อยแบบมีส่วนร่วมจากผู้แทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว ทั้งระดับบริหาร และระดับปฏิบัติการในพื้นที่ ร่วมกันวิเคราะห์ SWOT Analysis และ TOWS Matrix เพื่อร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ โครงการ

5.4 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่วิเคราะห์และสังเคราะห์ทั้งหมดจากการวิจัยเชิงคุณภาพ มาประมวลเป็นฐานข้อมูล เพื่อสร้างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนทุ่งเหยี่ยวปากพลี จังหวัดนครนายก

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษา และวิเคราะห์ความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ตงเหยี่ยวคำทุ่งใหญ่ ปากพลี จังหวัดนครนายก พบว่า ทรัพยากรทางธรรมชาติที่โดดเด่นและเหมาะสมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ มี 2 ประเภท ดังนี้

1.1 ทรัพยากรทางธรรมชาติประเภทสัตว์ปีก พบว่า ในพื้นที่ตงเหยี่ยวคำทุ่งใหญ่ปากพลี พบว่า จากการศึกษาพบว่ามีนก จำนวน 38 ชนิด จำแนกเป็น นกน้ำ จำนวน 14 ชนิด เหยี่ยว จำนวน 2 ชนิด นกกระเต็น จำนวน 2 ชนิด กลุ่มนกกินลูกไม้ จำนวน 1 ชนิด (นกตีทอง) กลุ่มนกกินซาก จำนวน 1 ชนิด กลุ่มนกกางแอน จำนวน 2 ชนิด นกเขา จำนวน 2 ชนิด และนกกินแมลง - กินปลาเล็กอีก จำนวน 14 ชนิด ค่าโดยค่า Diversity index ของนก เท่ากับ 3.05 ค่าความสม่ำเสมอเท่ากับ 0.87 สำหรับความหลากหลายพันธุ์ไม้พบ กลุ่มหญ้า จำนวน 9 ชนิด พืชคลุมดิน จำนวน 4 ชนิด พืชฉิวน้ำ จำนวน 3 ชนิด พืชใต้น้ำ จำนวน 6 ชนิด สาหร่ายหัวไม้ขีด สาหร่ายพุง พืชยืนต้น จำนวน 20 ชนิด ค่าดัชนีความหลากหลาย อยู่ในระดับ 2.68 และค่าดัชนีความสม่ำเสมอ 0.75 จากผลการวิเคราะห์ พบว่า ค่า Diversity index ของนก เท่ากับ 3.05 และค่าความสม่ำเสมอเท่ากับ 0.87

1.2 ทรัพยากรทางธรรมชาติประเภทพืช พบว่า กลุ่มหญ้า จำนวน 9 ชนิด พืชคลุมดิน จำนวน 4 ชนิด เทียนนา หัวทรงกระเทียม กก และกระจูด พืชฉิวน้ำ จำนวน 3 ชนิด บัวสาย บัวผัน แพงพวยน้ำ และขาเขียด พืชใต้น้ำ จำนวน 6 ชนิด สาหร่ายหัวไม้ขีด สาหร่ายพุงชะโด สาหร่ายข้าวเหนียว สาหร่ายเส้นด้าย ขบาใหญ่ และสันตะวาใบพาย พืชยืนต้น จำนวน 20 ชนิด หัวทรงกระเทียมเป็นพืชเด่นในพื้นที่ที่มีการปกคลุมทั่วพื้นที่ทั้งในน้ำและพื้นดิน ขณะที่ ต้นยูคาลิปตัส เป็นไม้ยืนต้นที่เป็น ไม้เด่น พันธุ์ไม้รอบบึง ได้แก่ ไม้ต้น ไทร (*Ficus spp.*) ตาล กฐินณรงค์ ชี่เหล็ก หางนกยูงฝรั่ง เหลืองปรีดิยาทร ยางนา ไม้พุ่ม หญ้าชนิดต่าง ๆ เช่น หญ้าดอกแดง หญ้าแฝก หญ้าดอกขาว หญ้าชันกาด กลางทุ่ง พบต้นยูคาลิปตัสเป็นไม้เด่น กระจายตัวระยะห่าง ๆ ทั่วทุ่ง มีปลุกเสริม คือ ยางนา ไทร ไม้พุ่ม พบ กกสามเหลี่ยม หญ้าคมบาง หญ้าคา หัวทรงกระเทียมจะเป็นพืชเด่นพบมากในพื้นที่ ขอบบึงล้อมรอบด้วยดงหัวทรงกระเทียม *Eleocharis spiralis* กกเหลี่ยม *Scirpus grossus* เอื้องเพ็ดม้า *Polygonum tomentosum* บริเวณพื้นน้ำมีบัวสาย *Nymphaea lotus* บัวหลวง *Nelumbo nucifera* กลางน้ำมีพืชใต้น้ำ ได้แก่ สาหร่ายหางกระรอก *Hydrilla verticillata* สาหร่ายพุงชะโด สาหร่ายหัวไม้ขีด ผักโอบเฮบ *Ottlia alismoides* ขายน้ำใกล้บริเวณเกาะต่าง ๆ พบพังพวยน้ำ *Jussiaea repens*

ในขณะที่พืชบกและไม้ยืนต้นส่วนหนึ่งมีการปลูกเสริมเข้ามา เช่น ปาล์มน้ำมัน โปธิ์ มะขามป้อม ไทรสุพรรณิภา ทางนกยูงฝรั่ง ยางนา มะม่วงหิมมะพาน เหลืองปรีดี ชี้เหล็ก เป็นต้น โดยมีค่าดัชนีความหลากหลายของพันธุ์พืช อยู่ที่ระดับ 2.68 และค่าดัชนีความสม่ำเสมอ 0.75

2. ผลการศึกษาศักยภาพความพร้อมของพื้นที่ตั้งเหยี่ยวดำทุ่งใหญ่ปากพลีในมิติของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

2.1 ผลการประเมินเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน (อพท.)

คณะผู้วิจัยได้จากการลงพื้นที่เพื่อสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ทุ่งเหยี่ยวปากพลี เป็นผู้ทำแบบประเมินเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย ในด้านที่ 4 โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปผลคะแนนด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ลำดับ	เกณฑ์	คะแนนเต็ม	คะแนนดิบ
เป้าประสงค์ที่ 4.1	การจัดการทรัพยากรในพื้นที่เพื่อการปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ	4	3.33
เป้าประสงค์ที่ 4.2	ฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ	4	3
เป้าประสงค์ที่ 4.3	การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ	4	3
เป้าประสงค์ที่ 4.4	การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีประสิทธิภาพ	4	4
เป้าประสงค์ที่ 4.5	การสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ	4	4
คะแนนรวม		20	17.33
คะแนนที่ได้		18.33 ÷ 5 =	3.46

การตีความผลคะแนนการประเมิน ในด้านที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน (D) ตารางที่ 8 จากคะแนนเต็ม 4 คะแนน ได้ 3.46 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับดีเยี่ยม

ในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนทุ่งเหยี่ยวปากพลี จังหวัดนครนายก ผู้วิจัยใช้เทคนิค Appreciation Influence Control: AIC (Smith, 2004) เป็นการพัฒนาชุมชนที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้คนในชุมชน และผู้แทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม และรับผิดชอบในการกำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชน ร่วมตัดสินใจอนาคตของชุมชน ร่วมดำเนินกิจกรรมการพัฒนาและร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ ร่วมสร้างความเข้าใจในการดำเนินงาน สร้างการยอมรับ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน ชุมชนจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ และเกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่ตนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชน ผลการวิเคราะห์ SWOT พบว่า

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำเลตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีศักยภาพในการดึงดูด นักท่องเที่ยว 2. มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สถาบันเกษตรอินทรีย์อาชีพแบบพอเพียง 3. ที่ตั้งอยู่ในเขตที่คนประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เขตสีเขียวอ่อนเหมาะแก่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4. ประชาชนมีจิตสำนึกและให้ความร่วมมือที่ดีในการอนุรักษ์วิถีชีวิต วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน 5. ชุมชนมีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ตลอดจนประชาชนมีความตื่นตัว มีการรวมกลุ่มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน 6. พื้นที่ทุ่งเหยี่ยวคำเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์มากกว่า 30 ชนิด ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ โดยเฉพาะเหยี่ยวขาว เหยี่ยวออสเปรย์ นกอินทรีหัวโหลขาว หรือนกกระสาบและนกกระสาแดงและนกกระสาขาว ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีสถานภาพตาม IUCN red list ว่ามีสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ (EN) ทำให้เป็นจุด ดึงดูดที่นำสนใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะที่ชื่นชอบการดูนกอย่างมาก 7. เป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางการท่องเที่ยวประเภทคุณค่าของการคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คุณค่านันทนาการ คุณค่าความสวยงามทางสุนทรียภาพ และคุณค่าทางการศึกษาเรียนรู้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ขาดการสนับสนุนส่งเสริมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ ผู้ประกอบการรายย่อย โดยเฉพาะภาคการท่องเที่ยว ให้อำนาจความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน 2. ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ที่พักแรมร้านค้า ร้านอาหาร ห้องน้ำ เป็นต้น 3. ยังขาดการเดินทางเข้าถึงโดยรถสาธารณะไปยังชุมชนทุ่งเหยี่ยวคำปากพลีอย่างทั่วถึง 4. คนในชุมชนมีทักษะด้านการสื่อสารภาษา ต่างประเทศน้อย 5. ขาดการจัดการการแบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์ทั่วไปและพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
โอกาส (O)	อุปสรรค (T)
<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถพัฒนาเป็นฐานการผลิตชาวเพื่อส่งออกแหล่งสำคัญของประเทศ 2. นโยบายรัฐบาลส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และภูมิปัญญาท้องถิ่น 3. การเปิดประชาคมอาเซียนทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 4. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีนโยบายส่งเสริมให้กลุ่มต่างชาติมาศึกษาดูงานและศึกษาระบบนิเวศของชุมชน 5. เป็นพื้นที่เมืองรอง นักท่องเที่ยวสามารถลดหย่อนภาษีได้ 6. นักวิชาการ นักวิจัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสถาบันการศึกษาให้ความสนใจและมีการทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ 7. นโยบายของ ททท. เน้นทำการตลาดแบบ Story Telling มากกว่าการขายตรงที่ตัวแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาระบบนิเวศที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการล่า หรือการลักลอบจับสัตว์ป่าจากบุคคลภายนอก หรือความผิดพลาดอันเกิดจากความไม่รู้เกี่ยวกับสถานภาพของสัตว์ป่าของชุมชนท้องถิ่น 2. ภาครัฐสนับสนุนด้านงบประมาณไม่เพียงพอต่อการพัฒนา 3. มีปัญหาไฟไหม้ป่าเป็นประจำทุกปี 4. การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ทำให้ระบบนิเวศของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์ SWOT ของชุมชนทุ่งเหยี่ยวปากพลี จังหวัดนครนายก

จากผลการวิเคราะห์ SWOT ผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นผู้แทนจาก ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว มีความเห็นร่วมกันเกี่ยวกับการประมวลในภาพรวมโดยวิธีการจับคู่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค (TOWS Matrix) ผู้วิจัยขอเสนอรูปแบบการวิเคราะห์ทางการตลาดที่ต่อยอดมาจากการวิเคราะห์ SWOT เพื่อช่วยในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนทุ่งเหยี่ยวปากพลี จังหวัดนครนายก ได้ง่ายขึ้น ด้วยวิธีการวิเคราะห์ TOWS Matrix

จึงสรุปได้ว่า ผลจากการทำแบบประเมินเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในด้านการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ทางชุมชนมีการร่วมประชุมกับภาครัฐเพื่อหารือกันในการ จัดการด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งคนในชุมชนมีการร่วมกันจัดตั้งชมรม เพื่อดูแลและควบคุมสิ่งแวดล้อมภายในพื้นที่ และ มีการจัดโครงการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่จัดขึ้นทุกปี คือ โครงการวิ่งมาราธอนเพื่อหาทุนมาปลูกป่า และฟื้นฟูพื้นที่ ที่ได้รับความเสียหายจากไฟป่า เน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้เข้ามา มีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจริง และมีการสื่อสารกันภายในชุมชนให้ทุกคนรับทราบถึง ข้อมูลและการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ แม้ว่าภายในชุมชนจะมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ร่วมกัน แต่ในด้านการรับรู้ของประชาชนในพื้นที่โดยทั่วไป ยังขาดในเรื่องของการรับรู้ ถึงวิธีการและกิจกรรมทางการ ท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม

3. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนทุ่งเหยี่ยวปากพลี จังหวัดนครนายก มีดังนี้
วิสัยทัศน์ “ดินแดนทุ่งเหยี่ยวปากพลีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดดเด่น ต้นแบบชุมชนเกษตรยั่งยืนใน ระดับสากล”

พันธกิจ

1. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน
2. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
3. การปลูกจิตสำนึกและการตระหนักรู้คุณค่าและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน
4. การส่งเสริมการตลาด และการรับรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์ที่ 1.1 การใช้ประโยชน์พื้นที่ (Land Use) เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

โครงการที่ 1 โครงการพัฒนาและปรับปรุงระบบการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวป้ายสื่อความหมายและ ป้ายบอกทางของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทุ่งเหยี่ยวดำ

โครงการที่ 2 การปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคและปรับภูมิทัศน์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในชุมชน

โครงการที่ 3 กำหนดพื้นที่ green zone เพื่อทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ระหว่าง “บ ว ร”

โครงการที่ 4 กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อกระจายนักท่องเที่ยว เช่น เส้นทางปั่น จักรยาน เรือพาย วิ่ง

โครงการที่ 5 การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวในชุมชน และจุดดูนกในแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ 1.2 การจัดการทรัพยากรภายใต้ความหลากหลายทางชีวภาพที่สมบูรณ์อย่างยั่งยืน

โครงการที่ 1 จัดตั้งธนาคารขยะในชุมชน

โครงการที่ 2 สร้างแหล่งพลังงานทดแทนจากแสงอาทิตย์ใช้ในชุมชน

โครงการที่ 3 จัดการเรื่องท่อระบายน้ำเสีย น้ำเปรี้ยว และบ่อบำบัดน้ำเสีย

โครงการที่ 4 ติดตั้งระบบ CCTV วงจรปิดในพื้นที่อนุรักษ์ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง

โครงการที่ 5 พัฒนาบรรจุภัณฑ์ จากวัสดุธรรมชาติเพื่อใช้ในแหล่งท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและกระจายรายได้สู่ชุมชน

กลยุทธ์ที่ 2.1 การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว

โครงการที่ 1 พัฒนาแผนการตลาดท่องเที่ยวแบบเจาะจงในกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มนักเรียน นักศึกษา และนักท่องเที่ยวต่างชาติ

โครงการที่ 2 อบรมผู้ประกอบการเพื่อพัฒนาภาพลักษณ์และทำการตลาดแบบออนไลน์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โครงการที่ 3 การศึกษากลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้แหล่งดูนกที่สำคัญของประเทศ

โครงการที่ 4 จัดโครงการนำร่องเพื่อประชาสัมพันธ์ เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในพื้นที่ทุ่งเหยี่ยวดำ

โครงการที่ 5 การศึกษาดูงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภูมิภาคเพื่อเชื่อมโยงในระดับสากล

กลยุทธ์ที่ 2.2 การพัฒนาสินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยว

โครงการที่ 1 พัฒนาแพ็คเกจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลุ่มองค์กร

โครงการที่ 2 พัฒนาเส้นทางจักรยานเที่ยวชมธรรมชาติ และวิถีชุมชนรอบชุมชนทุ่งเหยี่ยวดำปากพลี

โครงการที่ 3 พัฒนาผลิตภัณฑ์ของฝาก ที่ระลึก จากทุนทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมของปากพลีเชิงพาณิชย์

โครงการที่ 4 พัฒนา Homestay ที่เหมาะกับลักษณะภูมิสถาปัตยกรรมของชุมชนนิเวศสีเขียว

โครงการที่ 5 สร้างแพ็คเกจท่องเที่ยวเชิงเกษตร เน้นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น การปลูกข้าว การเกี่ยวข้าว เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ 2.3 การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

โครงการที่ 1 จัดตั้งคณะกรรมการการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

โครงการที่ 2 พัฒนาจุดจำหน่ายสินค้าที่ระลึก และบริการทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน

โครงการที่ 3 การสร้างระบบฐานข้อมูล IT ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ทุ่งเหยี่ยวดำปากพลี

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนเพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาสังคมแบบบูรณาการ

กลยุทธ์ที่ 3.1 การสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็ง

โครงการที่ 1 พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

โครงการที่ 2 พัฒนาเครือข่ายผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชน

โครงการที่ 3 อบรมและสร้างเครือข่ายสมาชิกโครงการ “เจ้าบ้านที่ดีที่เมืองปากพลี”

โครงการที่ 4 จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุเพื่อท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเกษตรยั่งยืนปากพลี

โครงการที่ 5 พัฒนาศูนย์ IT เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ศูนย์รวมของชุมชน

กลยุทธ์ที่ 3.2 การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน

โครงการที่ 1 จัดตั้งวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ผลิตโดยชุมชน

โครงการที่ 2 อบรมยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

โครงการที่ 3 ส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวคุณหาหยาก ณ ท่งเหยี่ยวปากพลี

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนเพื่อปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและพัฒนาจิตใจ

กลยุทธ์ที่ 4.1 การพัฒนาจิตใจ ปลูกจิตสำนึก

โครงการที่ 1 สร้างคู่มือและอบรมมัคคุเทศก์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โครงการที่ 2 อบรมเยาวชนเพื่อเรียนรู้ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืน

โครงการที่ 3 จัดอบรมยุวมัคคุเทศก์เชิงนิเวศในตำบลท่าเรือ

โครงการที่ 4 สร้างหลักสูตรเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นให้กับโรงเรียนในพื้นที่ และ

เยาวชน

กลยุทธ์ที่ 4.2 การอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิตชุมชน

โครงการที่ 1 สืบสานประเพณีสารทพวน ประเพณีกวนข้าวทิพย์ให้เป็นประเพณีสำคัญประจำพื้นที่

โครงการที่ 2 จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การทำเกษตรปลอดสารพิษ ณ สถาบันเกษตรอินทรีย์พอเพียง

โครงการที่ 3 อนุรักษ์และเผยแพร่ระบบนิเวศวิทยาของทุ่งใหญ่น้ำปากพลี

โครงการที่ 4 สืบสานเทศกาลดูเหยี่ยวอพยพจากไซบีเรีย

โครงการที่ 5 ปลูกป่า สร้างบ้านให้นก อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้พบว่าความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติของพื้นที่ตั้งเขี้ยวตำบุงใหญ่ปากพลี จังหวัดพบค่าความหลากหลายทางชีวภาพของสายพันธุ์นก สายพันธุ์พืชน้ำ และพืชที่ปรากฏอยู่ทุ่งเขี้ยวปากพลี โดยค่าความหลากหลายดังกล่าวสามารถบอกโอกาสการพบเจอและทำความเข้าใจโครงสร้างของทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว (Sarma & Das, 2015) ทั้งนี้ ค่าดังกล่าวจะเป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการตัดสินใจเพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว (Hernández-Calzada, Pérez-Hernández, & Ferreiro-Seoane, 2019) เนื่องจากค่าดัชนีความหลากหลายสามารถบ่งบอกได้ว่าเป็นทุนหรือศักยภาพในพื้นที่ดังกล่าวดังนั้นค่าความหลากหลายจึงเป็นหนึ่งเครื่องมือในการใช้ประเมินเพื่อให้นำไปสู่การพัฒนาแผนงานการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ (Soeprbowati, Saraswati, & Jumari, 2020)

ส่วนศักยภาพความพร้อมของพื้นที่ตั้งเขี้ยวตำบุงใหญ่ปากพลี ในมิติของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าพื้นที่ตั้งเขี้ยวตำบุงใหญ่ปากพลีในมิติของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีผลคะแนนการประเมิน ในด้านที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน (D) จากคะแนนเต็ม 4 คะแนน ได้ 3.46 คะแนน จัดอยู่ในเกณฑ์ระดับ ดีเยี่ยม ตรง กับแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (ออนไลน์, 2559) ที่กำหนดไว้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายใต้เกณฑ์ GSTC ถือเป็นกลไกสำคัญ ที่จะนำพื้นที่และชุมชนก้าวสู่ความยั่งยืน ประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านการบริหารจัดการความยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงความปลอดภัยด้วย มิติด้านสังคม เศรษฐกิจ เพราะการท่องเที่ยวต้องไม่ใช่แค่สร้างรายได้ และต้องสร้างสังคมด้วย เช่น ความสามัคคี มิติด้านวัฒนธรรม และมิติด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ามิติของของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่ตั้งเขี้ยวตำบุงใหญ่ปากพลีผ่านตามเกณฑ์ครบทั้ง 4 มิติ (ผู้จัดการออนไลน์, 2564)

สำหรับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนทุ่งเขี้ยวปากพลี จังหวัดนครนายก นั้นพบว่า วิสัยทัศน์ที่วางร่วมกันผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม คือ ดินแดนทุ่งเขี้ยวปากพลีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดดเด่นต้นแบบชุมชนเกษตรยั่งยืนในระดับสากล ตรงกับวิสัยทัศน์ในการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว แบบคาร์บอนต่ำในพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (ออนไลน์, 2559) กำหนดไว้ว่า การผสมผสานความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชุมชนเพื่อพัฒนาเอกลักษณ์และมาตรฐานการบริการด้านการท่องเที่ยวของท้องถิ่นในพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างฯ ให้ได้มาตรฐานระดับสากล โดยใช้กระบวนการบริหารการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่มีความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่เป็นเลิศได้รับการกล่าวขวัญในระดับสากล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การอนุรักษ์พื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการใช้ ประโยชน์เพื่อการพัฒนาให้เกิดความสมดุลและเหมาะสมตามขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ด้วยประเด็นที่สำคัญ 3 ด้าน คือ การบริหารจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ และการบริการด้านการท่องเที่ยว การระดมการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาดังงานวิจัยของ นิคมศม อักษรประดิษฐ์ และธีรศักดิ์ อุณารมย์เลิศ (2560) กล่าวว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ พบว่า ต้องประกอบด้วย 1) จิตสำนึก

ที่ดี เกิดจากการสร้างทัศนคติที่ดีให้กับประชาชนในพื้นที่ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว ผ่านกระบวนการให้ความรู้ โดยชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับอย่างชัดเจน และ 2) การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนเกิดจากความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงจะส่งผลให้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนทุ่งเหี่ยวปากพลี จังหวัดนครนายกสำเร็จผลเหมือนพื้นที่อื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ ความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติ ศักยภาพความพร้อมของพื้นที่ดงเหี่ยวด้าทุ่งใหญ่ปากพลี ที่สำคัญ คือ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนทุ่งเหี่ยวปากพลี จังหวัดนครนายก สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับ การวางแผนการใช้งบประมาณประจำปีเพื่อดำเนินโครงการต่าง ๆ ของจังหวัดนครนายก สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการยกระดับการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของทุ่งเหี่ยวปากพลีอย่างรับผิดชอบต่อสังคม

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาตลาดนักท่องเที่ยวต่างประเทศ กลุ่มคุณภาพสูง: อิตาลี และสเปน* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://tourismlibrary.tat.or.th/medias/t26325.pdf?fbclid=IwAR2TFAAvi3jnoSWIGsKejzrb_ozx4Z7xv1Y6hEyrHu4fYjdDqu9-xFata-M [2559, 29 พฤศจิกายน].
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครนายก. (ม.ป.ป.). *เทศกาลดูเหี่ยวด้า และนกอพยพอดงเหี่ยวด้าทุ่งใหญ่ปากพลี* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.tat8.com/เทศกาลดูเหี่ยวด้าและนก/> [2564, 10 มิถุนายน].
- จารุจินต์ นภิตะภักดิ์, กานต์ เลขะกุล และวัชรระ สงวนสมบัติ. (2555). *นกเมืองไทย: คู่มือศึกษาธรรมชาติ หมอบุญส่ง เลขะกุล*. กรุงเทพฯ: คณะบุคคลนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล.
- นิคมสม อักษรประดิษฐ์ และธีรศักดิ์ อุ่ณอารมย์เลิศ. (2560). กระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism) กรณีศึกษาพื้นที่เกาะหมากจังหวัดตราด. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 9(2), หน้า 205 - 216.
- นิธินาถ เจริญโภคธราช. (2555). *ความหลากหลายชนิดของนกในพื้นที่สวนผลไม้ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา สถาบันวิจัยและพัฒนา.
- ประมณฑ์ กาญจนพิมลกุล และกรรณิการ์ ธรรมพานิชวงศ์. (2563). *เปลี่ยนวิกฤตโควิด-19 ให้เป็นโอกาส: การพลิกฟื้นทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://tdri.or.th/2020/06/covid-19-turning-crisis-into-an-opportunity-for-natural-tourism/> [2564, 10 มิถุนายน].

- ผู้จัดการออนไลน์. (2564). **รักษ์พลี-ทewa” เหยี่ยวคำไทยหนีหนาว กลับถึงบ้านแล้ว! ปีนยาวๆ จากอินเดีย** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://mgronline.com/greeninnovation/detail/9640000111531> [2564, 10 มิถุนายน].
- พงศกร ชาวเชียงตุง. (2558). ความหลากหลายของนกฤดูหนาวในป่าวัฒนธรรมดงตองใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์. **วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์**, ฉบับพิเศษ: มหกรรมวิชาการภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์นานาชาติลุ่มน้ำโขง ไทย ลาว เวียดนาม จีน, หน้า 24-33.
- ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว (ททท.). (ม.ป.ป.). **พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีศักยภาพในการใช้จ่าย** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://tourismlibrary.tat.or.th/medias/sector7rabbithood.pdf> [2559, 29 พฤศจิกายน].
- สาลินี ขจรพิสิฐศักดิ์ และศิริวรรณ เอี่ยมประเสริฐ. (2558). ความหลากหลายชนิดและความชุกชุมของนกในเขตพื้นที่เกาะสีชัง อำเภอกะสีชัง จังหวัดชลบุรี. **วารสารวิทยาศาสตร์บูรพา**, 20(2), หน้า 56-72.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (ม.ป.ป.). **โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.rspg.or.th/information/index.htm> [2564, 18 กรกฎาคม].
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). **Sustainable tourism การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://110.78.114.133/sec39/e-loader/data/P1L5fLIAN52347ThuJan2017.pdf> [2559, 29 พฤศจิกายน].
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). **Low carbon destination แหล่งท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://zhort.link/qZO> [2559, 29 พฤศจิกายน].
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2555). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. **วารสารการวัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 17(1), หน้า 17 - 29.
- Hernández-Calzada, M. A., Pérez-Hernández, C. C., & Ferreiro-Seoane, F. J. (2019). Diversification in tourism-related activities and social sustainability in the state of Hidalgo, Mexico. **Sustainability**, 11(22), pp. 1 - 17.
- Sarma, P., & Das, D. (2004). Application of Shannon’s index to study diversity with reference to census data of Assam. **Asian Journal of Management Research**, 5(4), pp. 620 - 628.

- Smith, W. E. (2004). Transforming organizations and leaders: The A-I-C process, a five dimensional power systems framework. In *The 3rd International Conference on Systems Thinking in Management (ICSTM'04): Transforming Organizations to Achieve Sustainable Success*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania.
- Soeprbowati, T. R., Saraswati, T. R., & Jumari. (2020). Biodiversity as a tool for environmental assessment. In *AIP Conference Proceedings 2231* (p. 030001). Malang, Indonesia: AIP Publishing L.